

Mottakers navn vil bli flettet inn ved ekspedering.
Evt. kontaktpersons navn vil også bli flettet inn her.

Deres ref.: 2018/1623
Vår ref.: 18/2092-4
Saksbehandler: Vårin Hellevik / Trine Grøslie Stavn
Dato: 19.09.2018

Her kommer forklarende tekst til evt. kopimottaker(e)

Svar på spørsmål om vedtak om tvungen legeundersøkelse etter psykisk helsevernloven § 3-1 er å anse som helsehjelp

HelseDirektoratet viser til e-post av 17. januar 2018 som ble oversendt fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus 16. februar 2018. I etterkant har vi fått lignende spørsmål fra Fylkesmannen i Hordaland.

Henvendelsene gjelder spørsmål knyttet til kommunelegen/ bydelsoverlegens vedtak om tvungen legeundersøkelse, jf. psykisk helsevernloven § 3-1.

Det stilles spørsmål om hvorvidt vedtakene skal inngå i en pasientjournal, om kommunelegen i etterkant har rett til å få kopi av journalnotat fra den tvungne legeundersøkelsen, og i hvilken grad kommunelegen har et oppfølgingsansvar i etterkant av vedtaket.

Rettslig grunnlag:

Etablering av tvungen psykisk helsevern er regulert i psykisk helsevernloven¹ (phvl.) kapittel 3. Som det fremgår av phvl. § 3-1 første ledd så kan tvungen psykisk helsevern ikke etableres uten at en lege har undersøkt vedkommende for å bringe på det rene om lovens vilkår for slikt vern er oppfylt.

Dersom en person med antatt psykisk lidelse motsetter seg slik undersøkelse, gir [§ 3-1 annet ledd](#) hjemmel for at kommunelegen kan treffe vedtak om tvungen legeundersøkelse. Bakgrunnen for hjemmelen er at alvorlig psykisk syke personer kan mangle eller ha redusert sykdomsinnsikt, og derfor ikke forstå at det er behov for legeundersøkelse, eller ikke ønsker behandling.

Kommunelegen kan fatte vedtak av eget tiltak fordi vedkommende er blitt kjent med den antatt sykes situasjon, eller etter begjæring fra offentlig myndighet eller fra pasientens nærmeste pårørende. Innholdet i vedtaket vil være at den antatt syke skal undersøkes av lege.

Saksbehandlingsregler for vedtak om tvungen legeundersøkelse er gitt i phvl. § 3-1 tredje ledd. Vedtaket skal straks nedtegnes, og begrunnelsen for tiltaket skal fremgå av vedtaket. Vedtaket

---

¹ [LOV-1999-07-02-62 Lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern](#)

skal også opplyse om hvem som eventuelt har fremsatt begjæring om tvungen undersøkelse og gitt uttalelse i saken (psykisk helsevernloven § 7). Pasienten har rett til å uttale seg før det treffes vedtak om tvungen legeundersøkelse, jf. phvl. § 3-9. I forvaltningsloven § 16 tredje ledd oppstilles et unntak fra plikten til forhåndsvarsling/ høringsrett dersom "slik varsling ikke er praktisk mulig eller vil medføre fare for at vedtaket ikke kan gjennomføres.". Direktoratet er kjent med at dette unntaket ofte kommer til anvendelse i disse sakene.

Helsedirektoratets vurdering:

Spørsmålene om hvorvidt vedtakene skal inngå i en pasientjournal, om kommunelegen i etterkant har rett til å få kopi av journalnotat fra den tvungne legeundersøkelsen, og i hvilken grad kommunelegen har et oppfølgingsansvar i etterkant av vedtaket, er ikke direkte regulert i psykisk helsevernloven eller psykisk helsevernforskriften.

Svar på spørsmålene vil etter direktoratets vurdering, være avhengig av om kommunelegens vedtak om tvungen legeundersøkelse er å anse som helsehjelp, jf. helsepersonelloven § 3.

Helsepersonelloven (hpl.) § 3 tredje ledd lyder:

"Med helsehjelp menes enhver handling som har forebyggende, diagnostisk, behandlende, helsebevarende eller rehabiliterende mål og som utføres av helsepersonell".

I Helsedirektoratets rundskriv IS-8/2012 til helsepersonelloven står blant annet følgende kommentar til denne bestemmelsen: *"For at noe skal framstå som helsehjelp må rådgivningen være individuelt tilpasset, av handlingsrettet karakter og basert på informasjon som pasienten gir fra seg."*

Kommunelegen er gitt myndighet til å beslutte tvungen legeundersøkelse. Lovens ordning legger ikke opp til en grundig individuell vurdering av den antatt sykes helsetilstand, men mer en forvaltningsmessig vurdering av hvorvidt det er grunn til å tro at vilkårene for tvungent vern er oppfylt, basert på komparentopplysninger. Kommunelegen vil som nevnt ovenfor ofte treffe disse vedtakene uten å se eller snakke med pasienten.

Den etterfølgende legeundersøkelsen, jf. phvl. § 3-1 første ledd, krever derimot at den antatte syke personlig undersøkes av lege, og at legen skriver en uttalelse i saken. Uttalelsen skal journalføres. Denne legeundersøkelsen er utvilsomt helsehjelp etter hpl. § 3 tredje ledd. Etter direktoratets mening har kommunelegens forutgående vedtak derimot mer karakter av å være en lovpålagt forvaltningsoppgave. Vedtaket er nødvendig som et formelt rettsgrunnlag for å kunne foreta den etterfølgende tvungne legeundersøkelsen, når pasienten selv ikke ønsker/motsetter seg denne.

Det er etter dette Helsedirektoratets vurdering at kommunelegens vedtak om tvungen legeundersøkelse med hjemmel i phvl. § 3-1 *ikke er å anse som helsehjelp* jf. hpl § 3 tredje ledd.

Dette betyr at vedtaket ikke skal inntas i pasientjournal. Direktoratet er kjent med at dette også er i tråd med dagens praksis, med unntak for de tilfeller adgangen til å treffe vedtak om tvungen legeundersøkelse er delegert til legevakt/ fastlege.

Spørsmålet om utlevering av journalnotat fra den etterfølgende legeundersøkelsen til kommunelegen, må dermed følge de alminnelige reglene om utlevering av taushetsbelagte opplysninger i helsetjenesten. Det mest aktuelle unntaket vil her være at pasienten samtykker til at slike opplysninger blir gitt, jf. hpl. § 22.

Direktoratet kjent med at dette per i dag praktiseres på ulikt vis. Noen kommuneleger får rutinemessig tilsendt en kopi av journalnotatet fra undersøkelsen, mens andre ikke får journalkopier da det ikke foreligger hjemmel for slik utlevering. Noen kommuneleger mener dette er viktige opplysninger for kvalitetssikring av sin praksis, særlig i de tilfeller hvor de får nye henvendelser om samme person. Andre igjen mener det er uproblematisk å ikke motta dette, da de ikke har noe oppfølgingsansvar for pasienten.

Når det gjelder spørsmålet om hvorvidt kommunelegen har noe oppfølgingsansvar i etterkant av vedtaket, er det direktoratets vurdering at et slikt ansvar ikke kan tillegges kommunelegens funksjon i denne sammenheng. Dersom kommunelegen mener det er behov for ytterligere oppfølging, ut over vedtaket, må det meldes fra til relevante instanser som f.eks. pasientens fastlege og barnevern.

Direktoratet vil avslutningsvis påpeke at vi ser at regelverket knyttet til vedtak om tvungen legeundersøkelse fremstår som uklart og fører til ulik praksis. Vi mener derfor at det er behov for en gjennomgang av bestemmelsene, og kopi av dette brevet sendes derfor til Helse- og omsorgsdepartementet og til "tvangslovutvalget"

Vennlig hilsen

Anne Louise Valle e.f.
Avdelingsdirektør

Vårin Hellevik
Seniorrådgiver

Her kommer godkjenningsteksten når dokumentet er godkjent, og blir ekspedert

Kopi:
Landets kommuner v/ kommunelegen/ bydelsoverlegen
Helse- og omsorgsdepartementet
Landets fylkesmenn
Tvangslovutvalget

